

پرده‌ی هفت رنگ

سیمای انسان کامل در گلستان و بوستان سعدی

تألیف:

ذبیح‌اله یاری‌نژاد

سرسناسه	: یارفرژا، کرج له ۱۳۸۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: برده‌ی هفت رنگ: سیمای انسان کامل در گلیستان و بوستان سعدی/ تألیف فریچاله یارفرژا،
مشخصات نشر	: نشر نیروز؛ مشق نیکو ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۱۲۷ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۴۷۷۴-۴-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
عنوان برگ	: سیمای انسان کامل در گلیستان و بوستان سعدی.
موضوع	: سعدی، مصطفی عبدالله - ۱۳۹۱ق. -- دیدگاه دوباره انسان
موضوع	: سعدی، مصطفی عبدالله - ۱۳۹۱ق. بوستان -- نقد و تفسیر
موضوع	: سعدی، مصطفی عبدالله - ۱۳۹۱ق. گلیستان -- نقد و تفسیر
موضوع	: انسان (عرفان)
موضوع	: شعر فارسی -- قرن ۷ق. -- تاریخ و نقد
موضوع	: نثر فارسی -- قرن ۷ق. -- تاریخ و نقد
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ق ۷۲۱/۱۷۱۷ PIR
رده‌بندی دی‌سی	: ۸۵۱/۲۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۷۷۲۵۷۸

WWW.Mashghemikoo.ir
email:mashghemikoo@gmail.com

نام کتاب	برده‌ی هفت رنگ
مؤلف	ذبیح‌اله یاری نژاد
ناشر	مشق نیکو
ویراستار	علیرضا سراجی
خوشنویسی روی جلد	غلامعلی دربهشتی
طرح جلد	هاشم کرانی
ناظر چاپ	عادلہ سلیمانی
شمارگان	۱۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ	اول، ۱۳۹۳
چاپ	دقت
قیمت	۱۰۰۰۰ تومان
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۹۴۷۷۴-۴-۹

مرکز پخش مشق نیکو: ۰۹۱۵۶۰۰۰۹۱۴ - ۰۹۱۵۳۵۱۳۲۱۴

مؤلف: ۰۹۱۵۱۵۳۶۰۱۵

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیش گفتار
بخش اول: کلیات	
۸	فصل اول: آفرینش انسان
۱۳	فصل دوم: انسان کامل
بخش دوم: بررسی آثار، احوال و اندیشه‌های سعدی	
۲۴	فصل اول: سعدی
۲۶	ولادت و وفات
۲۸	دین و مذهب
۲۹	اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی در روزگار سعدی
۳۳	فصل دوم: گلستان، گنجینه حکمت
۳۸	فصل سوم: بوستان، سرای سعادت
۴۷	فصل چهارم: غزل، کمال عاشق در جمال معشوق
بخش سوم: ویژگی‌های انسان کامل در گلستان و بوستان	
۵۴	فصل اول: ویژگی‌های انسان کامل در گلستان
۵۵	خلق خوش
۵۶	اعتدال در خوردن و آشامیدن
۵۹	سخاوت
۶۰	شکر نعمت و عافیت
۶۱	علو همت
۶۲	مبارزه با هوای نفس

۶۳..... نیکوکاری و نیک نامی

۶۴..... هنر

۶۶..... مناعت طبع

۶۷..... پرهیز از شکم بارگی

۶۸..... پرهیز از ریاکاری

۶۹..... حکمت عملی

۷۰..... قناعت

۷۱..... اخلاص

۷۲..... خردمندی، خردورزی

۷۳..... اجتناب از مصاحبت با بدان

۷۴..... آزادگی

۷۵..... توبه

۷۶..... ایشار

۷۸..... رازداری و عیب‌پوشی

۷۹..... آگاهی

۸۰..... رضا و تسلیم

۸۲..... خدای را در همه حال در نظر داشتن

۸۳..... دردآگاهی و دردمندی

۸۴..... عبادت و عبودیت

۸۶..... فصل دوم: ویژگی‌های انسان کامل در بوستان

۸۷..... مناجات و راز و نیاز

۸۹..... خاموشی و پرهیز از زیاده‌گویی

۹۱..... عدم دلبستگی به دنیا

۹۴	تواضع
۹۷	عشق‌ورزی
۱۰۰	قناعت
۱۰۳	شکر و سپاس
۱۰۶	عبادت و بندگی
۱۰۸	اخلاص
۱۱۰	توبه
۱۱۲	پرهیز از غیبت
۱۱۴	پرهیز از آزمندی
۱۱۶	خدا را فقط برای خدا عبادت می‌کنند
۱۱۸	نیکی در مقابل خطای دیگران
۱۲۰	پرهیز از کبر و غرور
۱۲۳	نتیجه‌گیری
۱۲۵	منابع

سخن گفتن اندر زبان آفرید

به نام خدایی که جان آفرید

پیش گفتار

در آن هنگامه که حضرت واجب‌الوجود جل و علا، آدمی را بیافرید و از روح خود در کالبد بی‌جان او دمید «وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي» و تاج افتخار اشرف مخلوق را بر وی نهاد، به او اموری آموخت تا انسان بتواند با توکل و استعانت از آن، مسیر تعالی را پیماید و به مقصد نهایی آفرینش - که همانا کمال انسان است - دست یازد. مقامی که ملائک را در آن حیرت افزاید و بر حضور او رشک برند. خداوند در قرآن - کتابی که در آسمان‌ها سرودند و بر زمین نشرش دادند - بارها و بارها به این موضوع اشارت دارد و انسان را از این‌که بیهوده آفریده نشده آگاه می‌نماید. در متون روایی و دینی - که آبشخور آن منبع وحی است - به هر گونه و هر طریق، انسان به سوی تکامل و تعالی صفات الهی رهنمون شده است.

پیامبر اکرم (ص) که کمال از وجودش به حد اعلی رسید «بَلَغَ الْعُلَى بِكَمَالِهِ» و متخلق است به خلق عظیم «إِنَّكَ أَعْلَى خَلْقٍ عَظِيمٍ» و خداوند مکارم الهی را بر سینه‌اش جای می‌نهد، هدف از بعثت را اتمام و اکمال مکارم اخلاق بیان می‌دارد. این علوم و ملکات فاضله در سینه‌ی علوی پرورش یافت و به اوج کمال رسید تا رهروان طریقت و صدیقین را از ملک به ملکوت بالا برده و این فرش نشینان را به عرش اعلی اوج دهد و روح ره گمشدگان را از عمق چاه به اوج ماه به پرواز درآورد و انسان‌ها را به کسب ارزش‌های اخلاقی، انسانی و الهی و عروج تا رسیدن به دُرّوهِی خلقت یعنی انسان کامل شدن، دعوت می‌نماید.

ادبیات پارسی که غنای خود را از سرچشمه‌ی زلال معارف ناب الهی در قرآن گرفته و خویش را از آن سیراب نموده، مشحون است از مضامین اخلاقی، عرفانی تا انسان روح با کمالات خود را در آن جلا بخشد.

در عصری که جوامع بشری گرفتار قحط‌سال مردی و فضیلت‌اند، اصلاح مردم اهتمام بیشتر می‌طلبد. در این راه مردانی از تبار علم و اندیشه فرس رانده‌اند و تازیانه سلوک را بر گرده‌ی خویش چشیده‌اند. گروهی از آنان در جستجوی فراوان در اقیانوس بی‌کران فضائل، برای یافتن انسان کامل، با تنی خسته به ساحل برگشته و دردمدانه فریاد برآورده‌اند که «یافت می‌نشود، جسته‌ایم ما» دیگر فرزنانگان بارهنمود عملی و دست یافتنی خویش، بیانگر این مطلب‌اند «آن‌که یافت می‌نشود آنم آرزوست».

یکی از چهره‌های پرفروشی که در بهنه‌ی تاریخ دیرپای ادبیات فارسی ایران زمین ظهور کرده و آثار ارزشمندش در زمینه‌ی فضائل اهل بصیرت و اخلاق، دیگر مرزها را در نور دیده و شهره‌ی عام و خاص شد افسح المتکلمین، استاد سخن، سعدی شیرازی است.

او در آثار خود به موضوع «انسان کامل» بسیار پرداخته است و از همدلی و بشردوستی آنان یاد می‌کند. در ادبیات سعدی که بیشتر ملاحظت و مهربانی و روابط انسانی به چشم می‌خورد تا خصومت و کینه‌توزی و روابط غیرانسانی.

در سراسر آثار سعدی به ویژه گلستان - که خود گنجینه‌ای است از حکمت و نقشه‌ی راهی برای نیل به سعادت - و بوستان - که همان بهشت آرزوهای سعدی است - پر است از نکات اخلاقی و تربیتی در جهت رشد و تعالی و کمال انسانیت. از لطف بی‌کران الهی بهره‌ای نصیب بردیم و از اقیانوس بی‌کران او جرعه‌ای نوشیدیم و پری بر آتش معرفت صاحبان کمال زدیم و از رشحه‌ی نغمات ایشان

تراوشی بر دامن دل گرفتیم.

در این کتاب برآنیم تا به این موضوع مهم که از فاضل‌ترین هنرهای سعدی یعنی پرورش انسان که همان انسان‌های مدینه فاضله اوست، ویژگی‌ها و آثار حضور انسان کامل در دو اثر گران‌سنگ سعدی، یعنی گلستان و بوستان مورد بحث و بررسی قرار گیرد. باشد تا در دنیایی که پرست از ناملایمات و بداخلاقی‌ها و بدسیرتی‌ها شمه‌ای از ارزش‌های ولای انسانی و الهی این ره به کمال یافتگان را یاد آوریم و ترویج نهیم. هر چند که:

آب دریا را اگر نتوان کشید
هم به قدر تشنگی باید چشید
و به این سؤالات پاسخ داده شود:

- ۱- در متون اسلامی و تاریخی و عرفانی از جمله قرآن و نهج‌البلاغه چه تعریفی از انسان شده است و انسان کامل چه جایگاهی دارد؟
- ۲- این انسان کامل باید دارای چه ارزش‌ها و صفات پسندیده اجتماعی و الهی باشد تا به عنوان اسوه و الگو معرفی شود؟
- ۳- معیارهای شناخت کامل در ادبیات فارسی ایران به ویژه در اندیشه سعدی کدامند؟

روش تحقیق در این پژوهش تحلیلی و توصیفی، کتابخانه‌ای است.

درباره‌ی آثار سعدی به خصوص گلستان و بوستان پس از مطالعه و بررسی شرح‌هایی که بر آن نوشته شده بود، شرح عالمانه و محققانه دکتر غلامحسین یوسفی در نظرم پسند آمد و مبنای کار قرار گرفت و در موارد چند به دیگر شرح‌ها مراجعه نمودم.

در ابتدا با مطالعه و تحقیق و تتبع در آثار و افکار و آرای سعدی و ویژگی‌های انسان کامل به صورت موضوعی بسته‌بندی و در نهایت با استفاده از

دیگر متون تاریخی و عرفانی مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت.

در گردآوری مطالب سعی بر آن شد که معتبرترین منابع مورد استفاده قرار گیرد تا بر غنای علمی آن افزوده گردد. در نوشتن متن، نهایت تلاش را داشتیم به گونه‌ای تنظیم گردد که قلم و متن از سادگی و روانی برخوردار باشد، بلکه مورد استفاده همگان قرار گیرد.

پژوهشی که از پیش روی شما می‌گذرد در سه بخش تنظیم گردیده است. بخش نخست کلیات که در آن به موضوع آفرینش انسان بر اساس متون اسلامی و تاریخی، هم‌چنین مفهوم انسان کامل در عرفان و قرآن پرداخته شد. در بخش دوم به معرفی سعدی، دیدگاه، آرا و اندیشه‌های او، بررسی و تحلیل آثار سعدی به اجمال پرداخته شده است.

در بخش سوم ویژگی‌های انسان کامل در گلستان و بوستان، پس از گزینش این خصوصیات به تفصیل مورد بحث و مذاقه قرار گرفته است.

در نهایت این نتیجه به دست آمد که شیخ دانای شیراز به تمامی زوایای زندگی بشر توجه داشته و به عنوان مربی اخلاق، نسبت به سایر پارسی‌سرایان باختر به ارزش‌ها پرداخته و آن را در آثار خود به زیباترین صورت در قالب حکایات جلوه‌گر نموده است، تا چراغی باشد فرا راه پویندگان طریق کمالات.

در پایان بر خود فرض می‌دانم به مصداق کلام «لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ» مراتب سپاس و ارجمندی خود را از استاد و مشوق حقیر در این پژوهش تقدیم نمایم. با کمال افتخار، احساس غرور می‌نمایم از شاگردی کسی که در این دریای پر تلاطم به همراه پویندگان طریقت، بر کشتی نشسته که ناخدای آن اربابان معرفت بودند. از او آموختم درس افتادگی در عین آزادگی را، کسب نمودم صداقت و یک‌رنگی را، او که خود از چشمه‌ی معارف ناب عرفان الهی سیراب گردیده است به من آموخت

برای بزرگ شدن باید بر دو بال علم و دانش و پرهیزکاری به پرواز درآیم. استاد ارجمند سرکار خانم دکتر پروین دخت مشهور. هم‌چنین تمام استادان که در طول تحصیل از محضر درس آنان بهره‌ها برده و از خرمن معرفت‌شان خوشه‌ها چیده‌ام. تشکر و قدردانی می‌نمایم از شخصیتی که به حق الگوی اخلاق و فضیلت است، چون شمع فرا راهم بودند، استاد ارزشمند جناب آقای دکتر فرزاد عباسی. و نیز سپاسگزارم از استاد ارجمند جناب آقای علیرضا سراجی که زحمت و یرایش کتاب را تقبل نمودند.

مراتب سپاس ویژه خود را به اعضای خانواده‌ام تقدیم می‌کنم. به‌ویژه همسر که در این راه لحظه به لحظه کنارم بود. از یگانه فرزند دلبندم یونس سپاس مندم که همواره سنگ صبور لحظات دشواری‌ام بود و مایه‌ی آرامش درونم. او که از دل‌خوشی‌های کودکانه‌اش گذشت تا به من بیاموزد درس ایشار و کرامت را. در خاتمه از سر صداقت و یک‌رنگی و صمیمیت و با زبان الکن نسبت به همگان عرض می‌کنم جزاکم الله خیرا

حسبنا الله وکیل و نعم المولی و نعم النصیر

۱۹ دی ماه ۱۳۹۳ مصادف با ۱۷ ربیع الاول ۱۴۳۶

ذبیح الله یاری‌نژاد